

Най-разпространеният листогризещ насекомен вредител по борове в Лесозащитна станция – Пловдив: физиология и мерки за борба

Инж. Пенчо ДЕРМЕНДЖИЕВ, инж. Румен НАЧЕВ, инж. Мария ДОБРЕВА,
инж. Николай ЗЛАТАНОВ – Лесозащитна станция – Пловдив

Нападенията от боровата процесияска са най-многобройни на територията на ЛЗС – Пловдив, тъй като в нея попада по-голямата част от боровите гори на Южна България, разположени в Родопите, Средна гора и южните склонове на Централна Стара планина, а климатичните условия се характеризират с по-меки зими. Обследвания за повреди от борова процесияска в този район са проведени още през 1960 г., когато е създадена и Лесозащитната станция. Вредителят е трайно настанен в много насаждения и от него ежегодно се отчитат нападения в различна степен. След 1995 г. е наблюдавана тенденция към постепенно, бавно разширяване на ареала на боровата процесияска на изток в борови гори на територията на РДГ – Стара Загора. От няколко години тя се среща на по-голяма от обичайната за вида надморска височина, а вече е установена и в Северна България.

За последните 15 години площта на нападнатите от борова процесияска гори на територията на ЛЗС – Пловдив, е средногодишно около 90 000 декара. През 90-те години те са били значително повече – над 200 000 декара.

Видът е с едногодишна генерация. Летежът на пеперудите е през лятото. На територията на ЛЗС – Пловдив, са установени и двете фенологични форми на вредителя – континенталната и типичната (средиземноморска). Пеперудите от континенталната форма се появяват от края на юни до юли и отлагат яйцата си около двойки борови иглици. Гъсениците се излюпват през втората половина на юли и началото на август и започват да се хранят с иглиците на борове. До края на октомври може да завършат своето развитие и да

Развитие на боровата процесияска и повреди

мигрират в почвата за зимуване в предкакавиден стадий. Какавидират през март – април следващата година. Типичната (средиземноморска) форма лети месец по-късно от континенталната. Гъсениците зимуват в изградените от тях паяжинести гнезда (къдели).

Когато завършват своето развитие, гъсениците слизат в почвата за какавидиране, като се движат плътно една след друга като в процесия. Друга биологична особеност на вида е какавидната диapaуза, която може да продължи от 1 до 3 години, т.е. вредителят може да остане в почвата до 3 г., след което да имагинира.

Основната борба с вредителя в ЛЗС – Пловдив, се извършва чрез въздушно пръскане с помощта на летателна техника (вертолети), снабдена със системи за ултрамалообемно пръскане. Прилагани са основно биологични препарати и по-малко хормонални.

На територията на Лесозащитната станция – в борови гори в района на гр. Баня (Карловско), на 26.08.1969 г. за първи път в България е изведено въздушно пръскане срещу борова процесияска с биологичен препарат на база *Bacillus thuringiensis*. Така е поставено началото на прилагането на бактериални препарати в горите в страната, след което започва използването им и срещу други насекомени вредители. През 1996 – 2019 г. освен бактериални, на територията на ЛЗС – Пловдив, срещу боровата процесияска са прилагани и хормонални препарати на основата на дифлубензурон. От 2020 г. във връзка с ограниченията на горската сертификация за държавните гори се използват само биологичните препарати. Въздушното пръскане срещу новоизлюпените гъсеници на вредителя се извършва от края на август до края на септември. Това е периодът, в който все още

Тема на броя: Боровата процесия разширя ареала си

Въздушно пръскане

не са нанесени повреди и са необходими малки количества препарат за извеждане на борбата.

За последните 15 години площта на горите, третирани срещу този вредител, на територията на ЛЗС – Пловдив, средногодишно е около 13 000 дка, или около 14 % от нападатите площи. Прилага се и механична борба чрез изрязване и унищожаване на паяжинестите гнезда с гъсениците при задължително използване на защитно облекло и специални изисквания за безопасност.

За мониторинг на боровата процесия се използват и феромонові уловки, чрез които се установяват сроковете на летеж на вредителя и отлагането на яйцата и се предвижда периодът на излюпване на гъсениците. Чрез улавянето на мъжките индивиди в уловките и унищожаването им част от женските пеперуди остават неплодени.

Наблюденията и сигнализацията за нападенията в горите, в т.ч. и за боровата процесия, както и реализацията на лесозащитните мероприятия се извършват от собствениците на горската територия за тяхна сметка или от лицата, на които територията е предоставена за стопанисване. Тук се срещат и най-големите трудности – особено при сигнализиране, обследване и борба в горите на физически и юридически лица, поради малката им площ, липсата на регистър с актуални адреси

Яйца на борова процесия

за връзка със собствениците, което води до трудна комуникация с тях. Провеждането на лесозащитни мероприятия в тези гори е от голяма важност за регулиране на плътността на вредителя и ограничаване на разпространението му в съседни горски територии.

Експертите от ЛЗС – Пловдив, извършват наблюдения за повреди в горите и контролни проверки на сигнализираните площи, дават предписания за извършване на лесозащитни мероприятия и контролират изпълнението им. Те провеждат и непрекъснат мониторинг в 47 стационарни обекта с нападения от борова процесия, които са на територията на 23 ДГС/ДЛС, и следят за състоянието на популацията ѝ. Всяка година от обекти с нападения се взимат яйчни калъфчета на вредителя, които се анализират при лабораторни условия. Определя се броят на успешно излюпените гъсеници, както и броят на повредените яйца. Получените данни се използват за прецизно определяне на плътността на вредителя и

очакваното обезлистване. Яйцата се повреждат главно от паразитоиди. Те имат важна роля за естественото регулиране на числеността на боровата процесия, но не са в състояние самостоятелно да потиснат нападенията.

През 2022 г. нападения от този вредител са констатирани върху 67 100 дка – основно на територията на ЮЦДП – Смолян, и по-малко по западните граници на ЮИДП – Сливен. Най-много са засегнатите борови гори в обхвата на РДГ – Смолян – 19 400 дка, на РДГ – Кърджали – 16 500, и РДГ – Стара Загора – 14 500 дка, по-малко са в РДГ – Пловдив – 11 400, и

РДГ – Пазарджик – 5300 декара. От всички нападнати площи като цяло преобладават слабите нападения, които са общо 53 300 дка (около 80 %), със средна степен на нападение – 11 700 дка (17 %), а със силно нападение – 2100 дка (3 %).

В годишната прогноза за 2023 г. на територията на ЛЗС – Пловдив, е предвидено въздушно пръскане срещу вредителя върху обща площ 7600 декара. Борбата ще се проведе в борови насаждения на територията на:

- РДГ – Кърджали, 3200 дка, от които в Държавните горски стопанства – Ардино – 1400 дка, Момчилград – 1000 дка, и Кирково – 800 дка;

- РДГ – Смолян, 600 дка в ДГС „Акад. Николай Хайтов“ – Хвойна;

- РДГ – Стара Загора, 3800 дка в ДГС – Стара Загора.

Предвижда се извеждане и на механична борба в отделни насаждения на Държавните ловни стопанства „Женда“ и „Кормисош“ и Държавните горски стопанства – Асеновград, Клисурска, Карлово и Хисар.